

۲۰۴۸۹۵۷

۹۸،۵،۳۳

شیوه های آمایش سرزمین در شهرهای صنعتی و کشاورزی
پژوهشی موردی در

شهرستان دورود

دکتر علی محمد ناصری

سرشناسه	: ناصری، علی محمد، ۱۳۵۴-
عنوان و نام پدیدآور	: شیوه‌های آمایش سرزمین در شهرهای صنعتی و کشاورزی پژوهشی موردی در شهر دورود/علی محمد ناصری.
مشخصات نشر	: تهران: جاجرمی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۴۰۸ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-600-8631-19-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۴۰۳.
موضوع	: آمایش سرزمین -- ایران -- دورود
موضوع	: Reclamation of land -- Iran -- Dorud
موضوع	: زمین ریخت‌شناسی -- ایران -- دورود
موضوع	: Geomorphology -- Iran -- Dorud
رده بندی کنگره	: HT۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۱۲۰۹۵۵۵۲۳۲/۳۰۷
شماره کتابشناسی	: ۵۷۹۵۷۲۷

انتشارات جاجرمی

آدرس: خیابان انقلاب - دابان - ریحان - خیابان وحید نظری - پلاک ۳۰ - طبقه همکف
تلفن: ۶۶۹۷ ۳۸۲۱ - ۶۶۹۷ ۳۸۲۰ - ۶۶۹۷ ۴۵۰۲
فاکس: ۶۶۷۸ ۶۶۴۶

شیوه‌های آمایش سرزمین در شهرهای صنعتی و کشاورزی پژوهشی موردی در

● شهرستان دورود ●

گردآوری: دکتر علی محمد ناصری

صفحه آرایی و طراحی جلد: ستاره ایلاتی

چاپ و صحافی: چاپ فراین

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

تیراژ: ۲۰۰ جلد

قیمت: ۶۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۳۱-۱۹-۴ *** ۹۷۸-600-8631-19-4 ISBN

فهرست

۱۱	سخن نگارند
۱۵	پیش گفتار
۱۹	مقدمه
۲۱	مطالب مورد مطالعه کتاب
۲۲	روش مطالعه و تحقیق کتاب
۲۷	فصل اول:
۲۸	سرزمین و منابع سرزمین
۲۸	آمایش سرزمین
۲۹	رسالت آمایش سرزمین (برنامه ریزی فضائی - منطقه‌ای)
۳۰	فرایند ارزیابی سرزمین
۳۱	اهمیت اجتماعی - فرهنگی فضا
۳۲	تجارب آمایش سرزمین
۳۵	برنامه ششم توسعه (۱۳۹۹ - ۱۳۹۵)
۴۰	مبانی نظری آمایش سرزمین
۴۰	ساختار فضایی
۴۲	روابط متقابل فضایی
۴۳	نظریه های تحلیل ساختار فضایی
۴۷	نظریه مکانهای مرکزی
۴۹	مدل مرکز - پیرامون (جان فریدمن)
۵۰	راهبرد شبکه منطقه‌ای
۵۲	نظریه شبکه در مقابل نظریه مکان مرکزی
۵۶	نظریه سیستم‌ها

۵۹.....	نظریه پخش یا انتشار فضایی.....
۶۰.....	نظریه شهرهای زایا و شهرهای انگلی.....
۶۱.....	نظریه راندینلی.....
۶۳.....	نظریه عملکردهای شهری در توسعه روستایی (UFRD):.....
۶۶.....	نظریه تعادل فضایی بی‌لوند و موریل.....
۷۴.....	شرح خدمات برنامه آمایش استان.....
۷۸.....	نظام تشکیلاتی تهیه طرح آمایش سرزمین.....
۷۹.....	گروه مطالعات آمایش استان.....
۷۹.....	گروه مطالعات آمایش منطقه.....
۸۱.....	فصل سوم:
۸۲.....	موقعیت جغرافیایی.....
۸۲.....	توضیحی پیرامون موقعیت جغرافیایی.....
۸۳.....	تقسیمات کشوری.....
۸۴.....	تاریخچه استانداری لرستان.....
۸۷.....	موقعیت جغرافیایی شهرستان دورود.....
۸۹.....	تاریخچه تقسیمات سیاسی-اداری دورود (از با و شکل‌گیری تاکنون).....
۹۲.....	موقعیت استقرار گاهی و ارتباطی.....
۹۴.....	ارتفاع و توپوگرافی.....
۹۴.....	خلاصه‌ای از جغرافیای ناحیه‌ای شهرستان دورود.....
۹۵.....	کانون ناحیه.....
۹۶.....	هسته اولیه شکل‌گیری بازار شهر.....
۹۷.....	دهستان‌های شهرستان.....
۱۱۳.....	موقعیت جغرافیایی شهر دورود.....
۱۱۶.....	جغرافیای تاریخی شهر و شهرستان دورود.....
۱۱۶.....	وجه‌تسمیه دورود.....
۱۱۶.....	وجه‌تسمیه سیلاخور.....
۱۱۷.....	شناخت تاریخچه، جغرافیای تاریخی.....
۱۲۰.....	نتیجه‌گیری نهایی از بحث فرضیه‌های پیدایش.....
۱۲۰.....	تاریخچه بر اساس مطالعات نگارنده یک تقسیم‌بندی از تطور و تکامل.....
۱۲۷.....	فصل سوم:
۱۲۸.....	مسائل کلی زمین‌شناسی.....

۱۲۸	علل اهمیت مطالعات زمین‌شناسی
۱۳۰	زمین‌شناسی ایران با تأکید بر پیدایش زاگرس
۱۳۳	ساختار زمین‌شناسی و ناهمواری‌های استان لرستان تا آخرین تحولات زاگرس
۱۳۶	چگونگی پیدایش اشتران کوه و دشت سیلاخور
۱۳۸	ساختار زمین‌شناسی و ناهمواری‌های شهر دورود
۱۴۷	ژئومورفولوژی
۱۵۰	ژئومورفولوژی شهرستان و شهر دورود
۱۵۰	واحدهای ژئومورفولوژی منطقه
۱۵۱	واحد ناهمواری غرب و جنوب غربی دشت سیلاخور
۱۵۷	اشکال مهم ژئومورفولوژی منطقه
۱۶۲	اشکال فرسایش آب
۱۶۳	مورفولوژی منطقه
۱۶۴	پدیده‌های ژئومورفولوژیکی
۱۶۶	زلزله
۱۷۸	خاک
۱۸۰	خاک‌های ایران و خاک‌های لرستان
۱۸۰	رده خاک اینسیتی سل
	تقسیم‌بندی فاموری دوان از خاک‌های ایران (خاک‌های کمره و نواحی کوهستانی) و ارتباط
۱۸۱	این تقسیم‌بندی با خاک‌های استان لرستان و شهرستان درورد
۱۸۲	خاک‌های شهرستان دورود
۱۸۳	تقسیم‌بندی اراضی براساس محل تشکیل و تکامل خاک
۱۸۹	اصلاح و بهسازی خاک‌ها
۱۹۰	نتیجه‌گیری کلی
۱۹۱	کلیاتی پیرامون آب و جغرافیای آب‌ها
۱۹۲	تاریخچه آبرسانی
۱۹۳	تاریخچه آبرسانی در ایران
۱۹۵	کلیاتی در مورد منابع آب استان لرستان
۱۹۶	کانون‌های آبگیر استان
۱۹۷	شبکه آب‌های روان استان لرستان
۲۰۰	دریاچه‌ها و تالاب‌های استان
۲۰۱	آب‌های سطحی

۲۱۱.....	بهره‌برداری از منابع آب سطحی.....
۲۱۴.....	بهره‌برداری از آب‌های سطحی با موتور تلمبه‌ها.....
۲۱۴.....	تلفات آب.....
۲۱۴.....	کیفیت منابع آب و آلاینده‌ها.....
۲۱۶.....	شبکه دفع آب‌های سطحی سیستم حرکت آب باران و موقعیت مسیل‌ها.....
۲۱۷.....	منابع و نحوه تأمین آب شرب شهرستان دورود.....
۲۱۹.....	بهره‌برداری از منابع آب زیرزمینی شهرستان.....
۲۲۷.....	مسائل و مشکلات بهره‌برداری از منابع آب.....
۲۳۰.....	اقلیم.....
۲۳۰.....	عناصر اقلیمی.....
۲۴۴.....	روش‌های پهنه‌بندی اقلیمی از نظر اقلیم شناسان.....
۲۵۵.....	هیدرولوژی.....
۲۵۶.....	هیدرولوژی و مدیریت بارش.....
۲۵۶.....	روش‌های مدیریت مهار سیرب.....
۲۵۷.....	کلیاتی در خصوص هیدرولوژی حوضه آبریز شماره ۲ ایران، خلیج فارس و دریای عمان.....
۲۶۵.....	فصل چهارم:.....
۲۶۶.....	جغرافیای روستایی.....
۲۶۷.....	رابطه شهر و روستا و سیر تحول آن در ایران.....
۲۶۸.....	عوامل مؤثر در شکل‌گیری استقرارگاههای روستایی، رشد و تکامل و تداوم.....
۲۶۹.....	شکل و فرم و مصالح ساکن روستایی.....
۲۷۰.....	برنامه‌ریزی، توسعه، شاخص‌های توسعه و عمران روستایی.....
۲۷۰.....	اهداف کلی توسعه روستایی در ایران.....
۲۷۱.....	تعیین توان محیطی روستا.....
۲۷۱.....	تعریف توان محیط و فرایندهای ارزیابی توان محیط، توان اکولوژیکی.....
۲۷۲.....	شاخص‌ها.....
۲۷۲.....	صنعتی شدن روستا.....
۲۷۴.....	حاشیه‌نشینی.....
۲۷۶.....	یکپارچه‌سازی اراضی.....
۲۷۶.....	دیدگاه اکولوژیکی.....

۲۷۵	دیدگاه اجتماعی
۲۷۵	محاسن یکپارچه‌سازی اراضی
۲۷۶	خلاصه‌ای از جغرافیای روستایی شهرستان دورود
۲۷۷	جغرافیای تاریخی روستاهای شهرستان دورود
۲۷۹	اهمیت منطقه سیلاخور و اشترانکوه برای پادشاهان و سیاستمداران قبل و بعد از اسلام
۲۸۰	وجه‌تسمیه روستاهای شهرستان دورود
۲۸۴	جغرافیای اقوام (قومیت) روستاهای شهرستان دورود
۲۸۷	بررسی اجمالی وضعیت اقتصادی دهستان‌های دورود
۲۸۹	وضعیت آب‌شناسی روستاهای دورود
۲۹۰	راه‌های روستایی
۲۹۱	سازمان تعاون روستایی شهرستان دورود
۲۹۲	کشاورزی
۲۹۵	تعریف کشاورزی و جغرافیای کشاورزی
۲۹۸	یک تعریف ساده پیشنهادی نگارنده
۳۰۳	کمبود جهانی مواد غذایی در سطح جهان و وضعیت کلی ایران
۳۱۰	کلیاتی در خصوص اوضاع کشاورزی در استان لرستان
۳۱۰	کاربری اراضی کشاورزی استان
۳۱۱	محصولات زراعی استان لرستان
۳۱۲	باغ و قلمستان
۳۱۲	استفاده از ماشین‌های کشاورزی
۳۱۳	پرورش دام
۳۱۴	تعداد محصولات گلخانه‌ای استان
۳۱۴	پرورش زنبور عسل در استان
۳۱۴	کلیاتی در خصوص اوضاع کشاورزی شهرستان دورود
۳۱۶	انواع کشت و باغات
۳۱۶	آفات
۳۱۷	استفاده از ماشین‌ها و ادوات کشاورزی و آبیاری تحت فشار در سطح شهرستان دورود
۳۱۸	دامپروری شهرستان دورود از نگاه آمار و ارقام
۳۲۰	مسائل و مشکلات و نقاط ضعف عدم توسعه کشاورزی
۳۲۱	رابطه کشاورزی و شهرنشینی
۳۲۳	کشاورزی، محیط زیست، توسعه

۳۲۵.....	حد توان زمین های کشاورزی در سطح شهرستان دورود
۳۲۷.....	محیط زیست
۳۳۱.....	دلایل علل، عوامل، تاثیرات مهم، مخاطرات و آلاینده ها
۳۳۳.....	چرا محیط زیست موضوع اصلی این تز است؟
۳۳۴.....	وجه مشترک (تشابهات) و اختلافات میان مفاهیم توان محیط و محیط زیست
۳۳۶.....	آمریکا، آفریقا، آسیا، اروپا، قطبین، ایران، تمایزات و تشابهات
۳۳۷.....	نقایص (برخی از اشکالات بخش محیط زیست تحقیق)
۳۳۹.....	نگاهی به محیط زیست استان لرستان
۳۴۱.....	محیط زیست استان لرستان، برخی از مخاطرات
۳۴۴.....	توضیح در مورد محیط طبیعی و انسانی در حوزه شهرستان دورود
۳۴۴.....	محیط زیست شهرستان دورود، تشکیلات اداری، اداره محیط زیست
۳۴۵.....	کلیاتی از محیط زیست شهرستان دورود
۳۴۶.....	مناطق محیط زیستی شهرستان دورود، سفیدکوه، دورود
۳۵۱.....	غارها
۳۵۶.....	چشمه سارها، بیشه ها، سراب ها، دریاچه ها و آبشارهای شهرستان دورود (دیگر جاذبه ها)
۳۵۸.....	دریاچه های گهر از نگاهی متفاوت
۳۶۴.....	آلاینده ها و مخاطرات شهرستان دورود
	جمع بندی توانمندی های محیط زیست شهرستان دورود، مخاطرات، تهدیدها و
۳۷۴.....	راهکارها
۳۷۹.....	قطب های رشد و آثار آن بر شهرستان دورود
۳۷۹.....	راهکارها
۳۸۶.....	Sustainable Development توسعه پایدار
۳۸۸.....	Sustainable Agriculture Systems نظامهای کشاورزی پایدار
۳۹۰.....	سخن آخر
۳۹۳.....	جداول پیوست
۴۰۳.....	منابع فارسی و انگلیسی

سخن خاتمه

کتاب حاضر یک مطالعه بنیادین و گونه‌ای آزمون و خطا و تمرین در آمایش سرزمین از نظر علم جغرافیه برنامه‌ریزی شهری، و پژوهشی جغرافیایی، راهبردی و کاربردی در حوزه شناخت پتانسیل‌ها و استعدادهای محیط و شناخت مخاطرات و تهدیدهای زیست‌محیطی موجود از یک سو و بررسی تقابل شهر، صنعت و کشاورزی به‌عنوان یکی از حوزه‌های مطالعات رشته گرایش برنامه‌ریزی شهری از سوی دیگر است که در راستا و برای ارائه راهکارهایی عملی در حوزه‌های مذکور است. مباحث آن از علوم پایه مطالعه زمین یعنی زمین‌شناسی، ژئومورفولوژی، خاک، آب، اقلیم و علوم مجاور آن یعنی محیط‌زیست کشاورزی و علوم مرتبط به این مقوله‌ها آغاز و با هدف دستیابی به حدودی از شناخت برای تشخیص و درمان بیماری‌های مبتلا به شهر دورود با تکیه بر تأکید بر جنبه‌های زیست‌محیطی و توان‌های کشاورزی به‌ویژه مخاطرات تدوین شده است؛ اما از آنجائی که گونه‌ای روش‌شناسی نوین و آزمون در آمایش سرزمین است بطور مسلم نگارنده معتقد است این کتاب نیاز به بازنگری و اصلاح دارد. می‌توان گفت در سیر کلی تدوین کار سعی شده کلی‌نگری به‌سرعت به جزئی‌نگری برسد و سپس با بسط مباحث جزئی در قالب نگاه سیستمی و تحلیلی با تأکید بر جنبه‌های کاربردی آن پیشنهادهایی ملموس قابل‌اجرا و مؤثر ارائه گردد که به دلیل گستردگی حیطه مطالعه در این موضوع بسیاری از مطالب گردآوری و حتی تدوین شده حذف، اما در عوض سعی شد محصول مطالعات حذف شده در جایی که بدان نیاز بود استفاده گردد تا هم از تفصیل و اطناب مطالب کاسته شود و هم

فقدان آن به ساختار کار ضربه نزنند. در خلال مباحث و گاه در پایان هر بحث نتیجه‌گیری‌ها و راهکارهایی برای حل معضلات و مشکلات مذکور ارائه شده است. تا حد زیادی اساس، پایه و دست‌مایه اصلی کتاب پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده تحت راهنمایی سرور ارجمندم پروفسور پرویز کردوانی است که از سال ۱۳۸۱ (آغاز دوره کارشناسی ارشد) تا سال ۱۳۸۳ که از آن دفاع کردم به طول انجامید و البته سلسله مقالات، تحقیقات و مطالعاتی که در طول سال‌های ۱۳۷۴ تا امروز (واپسین روزهای سال ۱۳۹۰ و در آستانه آغاز نوروز ۱۳۹۱) به‌طور متمرکز روی موضوع شهر دورود کار کرده بودم تجربیات جدیدی برایم شد که به‌سادگی نمی‌توانستم از این همه رنجی که در طول این سال‌ها کشیده بودم بگذرم از طرفی سال‌های زیادی سعی کردم درست‌ترین، بهترین و کوتاه‌ترین راه را برای نیل به اهداف و ارفاق‌های یک مطالعه در زمینه برنامه‌ریزی شهری انتخاب کنم گاه مدت‌ها کاری نمی‌کردم خمیرمایه موضوع را جمع می‌کردم اما نمی‌توانستم آن را تدوین کنم به عبارتی نمی‌دانستم چه می‌خواهم اما نمی‌دانستم چگونه؟ از طرفی ابهامات و اختلافات نه در روش‌شناسی و چگونگی کار در برنامه‌ریزی شهری و آمایش سرزمین به شیوه جغرافیا و تعریف ساختار کار وجود داشت یعنی مراحل ایده روش و نتیجه‌گیری، همگی و دارا بودن افق و قابلیت اجرا نگارنده را بر آن داشت که این تجربه را به کتابی تبدیل کند تا در معرض نقد قرار گیرد. مراجعه به منابع و مراکز مختلف، گردآوری مطالب تجزیه و تحلیل، تجدیدنظر، ویرایش و تدوین و تجدیدنظر مجدد کار و سرانجام چاپ رسیدن به شکل حاضر روندی طاقت‌فرسا دشوار و گاه غیرقابل تحمل بوده که متأسفانه به دلیل مشکلات فراوان از جمله کمبود و حتی گاه نبود تحقیقات انجام‌شده در برخی از زمینه‌ها، عدم همکاری بعضی از ادارات استان و شهرستان و به‌ویژه فقدان یک ساختار تعریف‌شده برای برنامه‌ریزی شهری (دلیل اصلی چاپ این کتاب) و بسیاری مسائل دیگر که پیش آمد و جای گفتار آنان در اینجا نیست، نتوانستم آن‌گونه که باید و شاید از همه توان خود و امکانات موجود استفاده کنم امیدوارم در آینده‌ای نزدیک بتوانم با زحمت و تلاش بیشتر و صرف وقت کافی این نارسایی‌ها را برطرف کنم.

هدف نهائی کتاب دست یافتن به روش تحقیق کاربردی در مطالعه شهرهای صنعتی کشاورزی با هدف تعیین توانمندی‌ها به‌ویژه توان‌های محیطی با تأکید بر محیط‌زیست شهری است البته با توجه به گستردگی مسائل شهرهای معاصر باید گفت گونه‌ای مطالعه تخصصی در برنامه‌ریزی شهری است؛ و در حقیقت در صورت تأیید روش می‌تواند به‌عنوان یک الگوی کلی تحقیقی مطالعاتی برای رشته‌های شهری و یا تدوین پایان‌نامه یا آمایش سرزمین به کار برده شود. از آن جهت ای که ساختار مطالعه چگونه است چراکه نگارنده سخت معتقد است آن‌قدر مسائل شهرهای معاصر و جدید متعدد و متفاوت است که نمی‌توان ساختار و تعریف واحدی برای مطالعه این شهرها تعریف کرد.

علی‌رغم مشغلات فراوانی که بر سر راه یک تحقیق علمی قرار دارد از جمله عدم همکاری برخی ادارات، کمبود وقت و... سعی شده است در حد توان و بضاعت کار قابل قبولی ارائه شود. در این زمینه بارها مطابق توضیحات گران‌بهای اساتید بزرگ جغرافیا مورد تجدیدنظر قرار گرفت.

در طول این سال‌ها از راهنمایی‌های استادان بزرگی همچون دکتر پرویز کردوانی، زنده‌یاد دکتر حسین شکوئی و دیگر ررگان علم جغرافیا استفاده کردم که بی‌ریا تا پایان عمر افتخار شاگردی‌شان برایم موجب سرافرازی و سربلندی خواهد بود و بدون اغراق راهنمایی‌ها و نکوهش‌هایشان چراغ راهی و دست‌آورد آن روش‌های جدیدی از تحقیق و مطالعه برایم بود بنابراین وظیفه خودم می‌دانم از ایشان سپاس و تشکر فراوان نمایم. واژه سپاس گذاری تقدیر و تشکر نمی‌تواند زحماتی که من برای استاد ارجمندم جناب آقای دکتر کردوانی بزرگ‌مرد عرصه علم و دانش و افتخار علم جغرافیا و مجامع علمی این سرزمین ایجاد کردم را جبران نماید. به‌ویژه مردی که روح بسیار بزرگی داشت و فقدانش مجامع علمی و به‌ویژه جغرافیای شهری و برنامه‌ریزی شهری را در اندوه و غمی جان‌سوز فرو برد استاد دکتر حسین شکوئی. کسی که سهم بزرگی در رواج، اعتلا، رشد و گسترش علم-رشته نوین جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری در ایران داشت اما متأسفانه خیلی زود نگاه مهربانش را از ما گرفت و در نتیجه فقدان ایشان مسیر این رشته تغییر

کرد در زمان انجام کار هر بار که با استاد مشورت می کردم بی دریغ راهنمایی می کردند.

به هر حال این برای نگارنده آغاز راهی بسیار دشوار و خطرناک است که نیاز به نقد، بازنگری، اصلاح و تجدیدنظر خواهد داشت و انتظار هرگونه نکوهش و ملامت منصفانه و غیرمنصفانه از آن می رود به جان و دل می پذیرم و صادقانه و باشهامت به اشتباهاتم اعتراف و ایرادها را برطرف خواهم کرد.

ناصری اسفند ۱۳۹۰

یادآوری: چنان که اشاره شد دستمایه اصلی کتاب یک پایان نامه دانشجویی کارشناسی ارشد (۱۳۸۱-۸۳) نگارنده است و البته سلسله مقالات تحقیقات و مطالعاتی که در طول سال های ۱۳۷۴ تا واپسین روزهای سال ۱۳۹۰ و در آستانه آغاز نوروز ۱۳۹۱ به سرانجام رسید روی موضوع شهر دورود کار کرده بودم، ولی در زمستان سال ۱۳۹۷ این کتاب توسط ویراستار عزیز علمی دکتر کاظم برهانی عضو محترم پژوهشگاه دانشگاه دفع ملی مورد ویرایش قرار گرفت و بخصوص فصل اول آن بازنگری، و مطالبی به آن اضافه شد که بر خود لازم می دانم از زحمات ایشان نهایت قدردانی و تشکر را بعمل آورم.

لازم می دانم از خانم ستاره لیلازی به خاطر کمک، در ویرایش و اصلاح این کتاب تشکر کنم. همچنین از مدیریت محترم انتشارات جا-رمه آقای ابراهیم جاجرمی برای زحمات ایشان در رابطه با چاپ این کتاب سپاسگذارم.